

приемы диалогичности в публицистических текстах В. М. Шукшина: Риторический аспект : Дис. канд. филол. наук: 10.02.01 Барнаул, 2002. *Есперсен О.* Философия грамматики / О. Есперсен. – 2-изд., стер.; пер. с англ., общ. ред. и предисл. *Б.А. Ильиша*. – М.: Едиториал УРСС, 2002. – 408 с. *Касевич В. Б.* Семантика. Синтаксис. Морфология // Касевич В. Б. Труды по языкознанию. Т.1 – СПб, 2006. *Катаева О. Ф.* Риторические функции перифраза в газетном тексте: На материале англоязычной прессы : диссертация кандидата филологических наук : 10.02.04.- Москва, 2002.- 152 с. *Кочерган М.П.* Загальне мовознавство: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. – К.: Видавничий центр Академія, 1999. – 288 с. *Webster`s Online Dictionary* <http://www.websters-online-dictionary.org/rh/rhetorical.html>.

Джерела ілюстративного матеріалу

Cloete Stuart Congo Song // Boston: Houghton Mifflin Company, - 1995, - 399 p.
Henry O. 100 Selected Stories chosen by Sapper // Wordsworth Editions Limited. – 1995. – 735 p.
 50 Great Short Stories edited by Milton Crane // Bantam Books. – 1971. – 464 p.

ПЕТРЕНКО С.В.

(*Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка*)

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ
 ІНТЕРВ'Ю ЯК ЖАНРУ ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНОГО МЕДІЙНОГО
 ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)**

The article highlights the peculiarities of the communicative strategies realization in the interview as a critical genre of modern media discourse. The choice of communicative strategies and tactics depends on the extralinguistic factors, addresser and addressee, and communicative goal.

Key words: *interview, media discourse, communicative strategies, communicative tactics, communicative goal.*

Прагматизація лінгвістики, її загальний рух до пошуку зв'язків між будовою мовленнєвих утворень і компонентами ситуації спілкування, перш за все суб'єктами комунікації, їхніми інтенціями, когнітивними, психічними, соціальними, ментальними та іншими характеристиками зумовило зацікавлення сучасних дослідників проблемами мовленнєвих жанрів.

Актуальність дослідження зумовлена інтересом дослідників до механізмів особистісної взаємодії, які забезпечують ефективність спілкування (досягнення комунікантами комунікативних цілей), а також зростання інтересу лінгвістів до аналізу діалогічних форм дискурсу.

Особливості діалогічної взаємодії комунікантів у ході інтерв'ю отримують найповніше та адекватне відображення при аналізі комунікативних стратегій, тобто сукупності комунікативних дій, які спрямовані на досягнення загальних комунікативних цілей.

Інтерв'ю як жанр медійного дискурсу знаходився у полі зору таких дослідників, як *H. Sacks, E. Schegloff, G. Jefferson, J. Heritage, H.B. Кодола, М.В. Юріна, О.А. Плотнікова*.

Мета статті – дослідити особливості реалізації комунікативних стратегій інтерв'ю як жанру літературно-критичного медійного дискурсу.

Об'єктом дослідження є інтерв'ю як літературно-критичний жанр сучасного англomовного медійного дискурсу.

Предмет дослідження – особливості мовленнєвої реалізації комунікативних тактик та стратегій у літературно-критичному жанрі інтерв'ю.

Термін “інтерв'ю” (від англ. *interview* – бесіда) має два основних значення: 1) метод отримання, збору будь-якої інформації за допомогою опитування, бесіди; 2) жанр медійного дискурсу [Кодола 2007, с. 10-11].

Інтерв'ю – діалог, який відбувається між журналістом, що отримує інформацію, та певним носієм інформації, при односторонній участі аудиторії [Багіров 1987, с. 170]. Мета інтерв'ю – правдиво, з достовірних джерел повідомити найважливіші відомості, багатосторонньо, з посиланням на співрозмовника висвітлити певний факт, важливу подію, відобразити суспільну думку з важливих питань. Інтерв'ю має силу переконливості, достовірності, оскільки містить відомості, заяву, повідомлення авторитетної особи [Кодола 2007, с. 12].

Як літературно-критичний жанр медійного дискурсу, інтерв'ю є бесідою з письменником на актуальні теми.

Прообрази сучасного інтерв'ю – бесіди Сократа, “Історія” Геродота (оскільки створювалася на основі відомостей, отриманих шляхом розпитувань), літературні жанри XVIII ст. (бесіди, розмови, які переважно були адресовані читачу та не передбачали обміну думками, реплік персонажів, співавторів). Інтерв'ю як медійний жанр з'явився у газетах у 60-80-х рр. XIX ст.

Семантика слова “*interview*” (префікс *inter-* має значення взаємодії; корінь *view* – погляд, думка) доводить, що інтерв'ю – обмін думками, поглядами, фактами, відомостями.

Літературно-критичний жанр інтерв'ю характеризується такими ознаками, як інформативність, цілісність, двоадресатність і тріалогічність, дихотомія факторів “минуле-майбутнє”, оцінність, екстралінгвістична складова.

Вибір інформації відбувається не довільно, а згідно з форматом ЗМІ. Вимоги до інформації: інформація має містити необхідний обсяг відомостей про факти, явища, думки, способи діяльності; має бути доступною для сприйняття; має бути аргументованою. *Інформативність* виражається за допомогою інтертекстуальних елементів (використання цитат, посилань, переказів інших сюжетів, епіграфів):

Iwer: *Jerome Charyn is the author of nearly 40 titles, including three memoirs and the novels **DARLIN' BILL, BLUE EYES and CITIZEN SIDEL**. His latest book, **THE SECRET LIFE OF EMILY DICKINSON**, uncovers the vast but little-known private life of the famously reclusive 19th-century American poet. In this interview with Bookreporter.com's Melanie Smith, Charyn explains what initially appealed to him about this literary and historical figure, and describes how he*

seamlessly incorporated elements of fiction into her biography in this account. (BookReporter.com)

Цілісність. Інтерв'ю – це завершений текст, який об'єднаний загальним задумом та який складається із змонтованих блоків “питання – відповідь”, реплік-стимулів та реплік-реакцій, які чергуються між собою. Завершена цілісність висловлювання визначається предметно-сміисловою вичерпаністю, предметно-мовленнєвим задумом та мовленнєвою волею мовця, типовими композиційно-жанровими формами завершення [Бахтин 1986, с. 56]. Інтерв'ю складається з реплік, які мають двоплановий характер, оскільки поєднує значення акції та реакції. Репліка-стимул (репліка, яка починає розмову) визначає тему, мету та тип інтерв'ю (інтерв'ю-бесіда, інтерв'ю-унісон, інтерв'ю-повідомлення, інтерв'ю-пояснення, інтерв'ю-обговорення, інтерв'ю-спір тощо). Репліки можуть передавати інформацію, змінювати тему, сприяти появі нової репліки, впливати на структурну організацію інтерв'ю, прискорювати та уповільнювати перебіг комунікації, виражати емоційну оцінку мовця [Кодола 2007, с. 53-54].

Двоадресатність і тріалогічність. Журналіст (інтерв'юер) одночасно орієнтується на подвійного адресата: його співрозмовника (особу, яка інтерв'юється), якому від задає питання, та масову аудиторію. Інтерв'юер грає роль квазінезацікавленого посередника [Юрина 2006, с. 8]. Тому інтерв'юер повинен побудувати концепцію інтерв'ю, враховуючи вік, стать, статус, знання, інтереси, очікування співрозмовника, масової аудиторії, а також самого журналіста.

Журналіст є ведучим у розмові, він визначає її тему, характер запитань. Як мовна особистість виступає і сама особа, яка інтерв'юється, оскільки тільки від неї залежить, як повернеться хід бесіди. Якщо цілі, завдання, переконання не співпадають, то відбувається зміна автора, коли журналісту доводиться корегувати свої запитання, виправдовуватися перед своїм співрозмовником.

Адекватність обраного мовного матеріалу є важливою для розуміння та конструювання жанру інтерв'ю. Мова інтерв'ю залежить від особливого характеру стандартизації медійного дискурсу, однією з головних особливостей якого є *оцінність*. Розмовна лексика у структурі висловлювання сприяє сприйняттю тексту, зменшує психологічний бар'єр.

Дихотомія факторів “минуле-майбутнє”. Інтерв'ю вважається професійним, якщо інтерв'юер опирається на вже відомі факти, події. Перед інтерв'ю необхідно підготувати запитання, зважаючи політику редакції, друковані матеріали про майбутнього співрозмовника, його висловлювання у ЗМІ, фотоматеріали, факти з біографії тощо. Також інтерв'юер повинен прогнозувати реакцію співрозмовника, масової аудиторії, відгуки офіційних осіб, представників влади тощо.

Інтерв'ю – складне комунікативне явище, яке включає крім тексту ще й екстралінгвістичні фактори (знання про світ, думки, установки, цілі адресата).

Комунікативні стратегії – встановлення певних відносин між учасниками мовленнєвої ситуації. Вони визначаються набором опозицій, які характеризують відносини учасників мовленнєвої ситуації.

Комунікативна стратегія – сукупність мовленнєвих дій, які спрямовані на вирішення загального комунікативного завдання мовця; комунікативна тактика – одна або декілька дій, які сприяють реалізації стратегій; комунікативні ходи – методи та прийоми, якими користується мовець, які ведуть до вирішення основного завдання, інструмент реалізації тієї чи іншої тактики [Плотникова 2007, с. 7].

Вибір комунікативних тактик і стратегій залежить від екстралінгвістичних чинників, мовних особистостей адресанта й адресата, а також комунікативної мети (інтенції).

Намагання продемонструвати знання ситуації або апелювати до емоцій адресата проявляється в інтерв'ю за допомогою стратегії *“Близькості/Дистанціювання”*. Ця стратегія реалізується за допомогою тактики введення/зміни теми (Topical Shift), тактики розвитку теми (Topical Extension), тактики переформулювання (Reformulation), тактики виклику (Challenge) [Jucker 1986].

Основне завдання інтерв'юера – встановити контакт з масовою аудиторією, зацікавити її та підготувати до сприйняття діалогу. Використання тактики введення/зміни теми забезпечує прямий семантичний зв'язок між наступним питанням інтерв'юера та попередньою відповіддю особи, яка інтерв'юється. За допомогою цієї тактики інтерв'юер вводить новий аспект загальної теми, яка обговорюється в інтерв'ю. Ця тактика реалізується за допомогою прямого питання, твердження, провокаційного цитування з метою не тільки експліцитувати тему бесіди, а й вплинути на емоційну сферу масового адресата. Наприклад,

Iwer: ***This is an amazing and complex book about how the sales world is changing and how to rethink the business model in order to change with it. It's interesting to see such a book released during our current economic slump. How do you see the world of sales changing relative to our current economic course, and how does "A Seat at the Table" address that?*** (BookReview.com)

Збереження теми в інтерв'ю може забезпечуватися зусиллями як інтерв'юера, так і особи, яка інтерв'юється. З цією метою використовується тактика розвитку теми, яка характеризується наявністю прямого семантичного зв'язку між наступним питанням інтерв'юера та попередньою відповіддю особи, яка інтерв'юється.

Iwee: *And by that I mean not only the wonderful creative gestures like the Russian ballet and the literature culture like Tolstoy, but even her scientists -- physics, mathematics, astrophysics -- are colored by the magical, the absurd, but the other. The other world. I find that combination so interesting.*

Iwer: ***Right, the space program was inspired by the idea that the souls of the dead were going to be coming back to the planet, is that correct?*** (Bookslut)

За допомогою тактики переформулювання інтерв'юер вводить загальний зміст з попереднього висловлювання, допомагаючи співрозмовнику висловити свою позицію чіткіше. Ця тактика сприяє кооперативному розвитку інтеракції у ході інтерв'ю. Комунікативні ходи цієї тактики – уточнення, порівняння.

Iwer: ***So the sequels will revolve heavily around Benaiah, or might we be seeing things from Keth's point of view next time? I could easily see anyone of these***

guys being the center of attention. They're so distinctive, and nobody feels duplicated. (BookReview.com) Частка **so** сигналізує про початок процесу інференції.

Iwee: *I fell in love with Emily and her writing while I was still in junior high. She had an amazing appeal for someone who felt out of place, growing up in the wild lands of the South Bronx, without language, without culture. It was **like having your own secret sister**. I wouldn't have dared write a novel about Emily when I first started out as a writer --- it would have been **like chasing a white whale**. But I'm no longer that afraid of white whales. I loved her, and I wanted to inhabit her world for a few years, to conjure my way back to Amherst in the 19th century.* (BookReporter.com) Використання порівняння сприяє точнішому та яснішому уявленню позиції співрозмовника щодо обговорюваної проблеми.

З метою провокувати реакцію, яка містить спростування або вказівку на невірну інтерпретацію слів, або на визнання існування невідповідності між висловленою думкою та дійсним станом справ використовується *тактика виклику*:

Iwer: *Is there really a legend of il ragazzo fantasma, the "ghost boy", in Tuscany?*

Iwee: *There are a lot of legends, **but this one is fictional**. I do know, **however**, that some children did escape from Sant'Anna and I wondered what they would be doing and how their lives would be.* (BookReview.com) Частотними маркерами є частки **but**, **however**, які вказують на існування протиріччя між попередньою реплікою особи, яка інтерв'юється, та пропозицією.

Iwee: ***If I don't write first thing in the morning**, other obligations crowd in to steal my time.* (Alan Online) Синтаксична конструкція **if-clause** ставить під сумнів позицію інтерв'юера, а також виявляє протиріччя між загальновідомими знаннями та діями інтерв'юера.

З метою відмови від надання особистої інформації, приховування інформації використовується *тактика ухилення від відповіді*. Непряма вказівка на недостатню обізнаність інтерв'юера імпліцитно може містити обвинувачення на адресу журналіста, який містить неповні відомості про адресата. Відхід від теми, ухилення від відповіді завжди є ситуацією комунікативного ризику. Відмовляючись прямо відповідати на запитання, співрозмовник тим самим порушує *Принцип Кооперації Г.П. Грайса*.

Iwer: *My question is: Do you consider yourself a plot-driven or a character-driven novelist?*

Iwee: ***That's a difficult question to answer because at one time I knew I was a character-driven novelist. But when you write suspense/mystery in any form, you have to become plot-driven, at least to a certain extent. So I suppose the correct answer is I'm a combination writer -- probably 60% character-driven and 40% plot-driven.*** (BookReporter.com)

Намагання захопити ініціативу, витіснити співрозмовника з комунікативного поля проявляються в інтерв'ю у різноманітних формах *стратегії "Боротьба/ Співробітництво"*.

Тактика перерозподілу ініціативи реалізується комунікативними ходами мовця (передача ініціативи, нав'язування ініціативи) та співрозмовника (взяття

ініціативи, перехоплення ініціативи). Ця тактика здійснюється, коли репліка мовця по певним причинам є неприйнятною для партнера, не відповідає його уявленням, установкам, містить обвинувачення, погрозу, відволікає від власних думок, заважає реалізації цілей та завдань комунікації.

Iwer: *Do you think it is beneficial to join a writer's organization? If so, what advice do you have for writers before joining one?*

Iwee: ***I don't think one answer fits all. But as a general rule, I would advise anyone interested in writing any form of romance to join Romance Writers of America.*** (BookReporter.com)

Тактика збереження ініціативи реалізується комунікативними ходами мовця (збереження та утримання ініціативи) та співрозмовника (заохочення ініціативи та відхилення від ініціативи).

Iwer: *How do you approach a new story? Some authors plan, some don't. Some outline, some don't...*

Iwee: ***I don't like planning. I hate outlining. I prefer to start with a riff, and build on that until it takes on a life of its own. Unfortunately, the Lulu books, being mysteries, need to be thought out in a lot of detail ahead of time. My wonderful editors at Penguin Razorbill, Margaret Wright and Kristen Pettit, have been great at holding my hand and coddling me in this phase, despite my whining and tantrum throwing.*** (Alan Online)

Тактика завершення розмови реалізується прямими та непрямими комунікативними ходами. Прямі комунікативні ходи – експліцитні повідомлення про завершення взаємодії, висловлювання у формі пропозицій завершити бесіду, ритуальні завершення, наприклад,

Iwer: ***Helen, thank you so much for your time. Before I let you go, please tell the readers what you are working on now, so that we have something to look forward to.*** (Alan Online)

Непрямі комунікативні ходи – питання анкетного типу, питання про подальші плани, повернення до початку бесіди, наприклад,

Iwer: ***What are you working on now? And in the future, do you plan to focus on fiction, nonfiction, or both?*** (BookReporter.com)

Отже, як літературно-критичний жанр медійного дискурсу, інтерв'ю є бесідою журналіста з письменником на актуальні теми. Ознаками жанру інтерв'ю є: інформативність; цілісність (інтерв'ю – завершений текст, який об'єднаний загальним задумом та який складається із реплік-стимулів та реплік-реакцій, які чергуються між собою); двоадресатність і тріалогічність (інтерв'юер одночасно орієнтується на подвійного адресата – особу, яка інтерв'юється, та масову аудиторію). Вибір комунікативних тактик і стратегій залежить від екстралінгвістичних чинників, мовних особистостей адресанта й адресата, а також комунікативної мети (інтенції). Намагання продемонструвати знання ситуації або апелювати до емоцій адресата проявляється в інтерв'ю за допомогою стратегії “Близькості/ Дистанціювання”, яка реалізується за допомогою тактик введення/ зміни теми, розвитку теми, переформулювання, виклику. Намагання захопити ініціативу, витіснити співрозмовника з комунікативного поля проявляються в інтерв'ю у різноманітних формах

стратегії “Боротьба/ Співробітництво”, яка реалізується за допомогою тактик перерозподілу ініціативи, збереження ініціативи, завершення розмови.

Перспективами подальших досліджень можуть бути дослідження фактору адресата та адресанта літературно-критичного інтерв'ю, від яких прямо залежить вибір комунікативних тактик і стратегій, а також дослідження взаємодії комунікативних стратегій у гібридних жанрах літературно-критичного медійного дискурсу.

Література

Багиров Э.Г. Основы телевизионной журналистики / Багиров Э.Г., Борецкий Р.А., Юровский А.Я. – М. : МГУ, 1987. – 337 с. *Бахтин М.М.* Проблема речевых жанров // Эстетика словесного творчества / Бахтин М.М. – М. : Искусство, 1986. – 252 с. *Кодола Н.В.* Интервью как жанр публицистики: содержание и методика обучения : дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теория и методика обучения и воспитания (русский язык)” / Кодола Наталья Валерьевна. – М., 2007. – 257 с. *Плотникова О.А.* Стратегии контроля диалогического взаимодействия в интервью : автореферат дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / Плотникова Ольга Анатольевна. – Омск, 2007. – 22 с. *Юрина М.В.* Коммуникативные стратегии партнеров в политическом интервью (на материале современной прессы ФРГ) : автореферат дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Юрина Мария Валерьевна. – Самара, 2006. – 22 с. *Jucker A.-H.* News Interview : A Pragmalinguistic Analysis / A.-H. Jucker. – Amsterdam : Benjamins, 1986. – 195 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

Alan Online – <http://www.alan-ya.org>. BookReporter.com – <http://www.bookreporter.com>. BookReview.com – <http://www.bookreview.com>. Bookslut – <http://www.bookslut.com>.

ПІДГОРНА А.Б.

(Запорізький нац. тех. ун-т)

ДО ПИТАННЯ ЖАНРОВОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

The article deals with the problem of genre differentiation of scientific and technical texts. It considers their structural and linguistic peculiarities with the special emphasis on those that are genre characteristic. The awareness of these distinctive features is essential both for the author and for the recipient, i.e. for adequate text presentation and text perception.

Key words: *genre, differentiation, scientific and technical texts, peculiarities, text presentation, text perception.*

В наш час постійних технологічних інновацій та активних наукових доробок особливого значення набувають дослідження, спрямовані на розкриття